

6. Основні орієнтири виховання учнів 1-12 класів загальноосвітніх навчальних закладів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.mon.gov.ua/education/average.
7. Савченко О. Виховний потенціал початкової школи: посібник для вчителів і методистів початкового навчання / О. Савченко. – [2-ге вид., доповн., переробл.]. – К. : Богданова А. М., 2009. – 226 с.
8. Стельмахович М. Українська родинна педагогіка / М. Стельмахович. – К. : ІСДО, 1996. – 288 с.
9. Стефаненко Т. Этнопсихология / Т. Стефаненко. – М. : ИПРАН Академический Проект, Екатеринбург, 2000. – 320 с.
10. Шадриков В. Философия образования и образовательная политика / В. Шадриков. – М. : Логос, 1993. – 181 с.
11. Тайчинов М. Развитие национального образования в поликультурном, многонациональном государством / М. Тайчинов // Педагогика. – 1999. – № 2. – С. 25–35.

Анотація
М.В.Матишак

Педагогические условия формирования этновоспитательной среды начальной школы

В статье рассматривается проблема этнокультурного воспитания учеников. Проанализирована актуальность этнокультурного компонента в образовательном пространстве Украины, выделены педагогические условия формирования этнокультурной среды начальной школы, определены особенности этнической социализации младших школьников.

Ключевые слова: этнокультурное образование, этновоспитательная среда, этническая социализация.

Summary
M.V.Matishak

Pedagogical conditions of forming ethnocultural environment of primary school

The article deals with the problem of ethnocultural education of junior schoolchildren. The actuality of ethnocultural component in the educational environment of Ukraine is analyzed, pedagogical conditions of forming ethnocultural environment of primary school are selected, features of ethnic socialization of junior schoolchildren are presented.

Key words: ethnocultural education, ethnocultural environment, ethnic socialization.

Дата надходження статті:

„2” вересня 2011 р.

УДК 37.036(045)

В.П.МАЦЬКО,

доктор філологічних наук, доцент

(м.Хмельницький)

Виховний потенціал художнього слова Василя Сухомлинського

Вперше зацікавлюється увага на педагогічному, виховному значенні під кутом зору художнього слова видатного українського вченого В.Сухомлинського. Наголошено на українськості формування підростаючого покоління, прищеплення їм доброти, милосердя, патріотизму, любові до природи, краси рідної землі.

Ключові слова: виховний потенціал, художнє слово, оповідання, казки, методика викладання уроку.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Видатний український педагог В.Сухомлинський, працюючи в сільській школі на Кіровоградщині в другій половині ХХ століття, не міг, звичайно передбачити дитину початку ХХІ століття. Актуальність полягає в тому, що сучасне урбанізоване середовище різко відмінне від середовища, в якому живе й сучасна сільська дитина. Міська дитина не знає ні барвистих весняних лук, ні широкого безкрайнього степу, ні співу жайвора, ні тихих росяних світанків, ні чарівних миттєвостей заходу сонця, ні журливого співу потічка – тобто не знає всього того, що майже щоденно відкривав своїм вихованцям видатний педагог, справедливо вважаючи, що відкриття краси природи є могутнім засобом виховання. Така краса, сприйнята дитиною, виховує у ній доброту, естетичну витонченість, любов до рідної землі, формує потребу зберігати природу, тобто формує моральну серцевину майбутнього громадянина України. Це і є фундаментальною константою Сухомлинського. Торкаючись виховного процесу засобами художнього слова, дослідники не звертають особливої уваги на твори для дітей, що вийшли з-під пера видатного педагога.

Мета публікації – розкрити художні засоби, що ними оперує автор у творах для дітей, описуючи природу, життя тварин, людські стосунки, високе почуття патріотизму, милосердя. Казки, оповідання Сухомлинського несуть у собі значний виховний потенціал і сьогодні.

Приступаючи до викладу основного матеріалу скажемо, що нам випало жити в час, коли народжуються люди нового покоління. І головна риса останнього формується як діагноз – синдром дефіциту уваги з гіперактивністю (СДУГ). Цей синдром є результатом багатьох чинників – тут і матері, що вели неправильний спосіб життя (скажімо, курили й матюкалися), й екологія, і

харчування модифікованими продуктами, і агресивне та інформаційно ущільнене середовище, і гіподинамія, викликана комп'ютерною залежністю. Нині школа хоч і стривожена, але не розгублена. Учителі готові працювати з такими дітьми.

Але у них залишилася єдина альтернатива – гуманна педагогіка з її дуже складними технологіями. Один із найбільш відомих американських педагогів Роберт П. Оккер пише: „Моє бачення майбутнього навчання та виховання „нових” дітей ґрунтується на безумовній любові. У цьому суть людства нової епохи. Всі, хто працює в галузі освіти, мають володіти добрим серцем і тонкою душею, щоб із сьогоднішніх дітей виховати людей майбутнього. Справжні вихователі будуть турбуватися про тіло, душу і дух людини майбутнього, щоб вона була всебічно підготовлена до життя вільною, мудрою та незалежною. Викладачі та вихователі, що стануть піонерами у цій справі, зроблять велику послугу людству”.

За методикою Сухомлинського, найперше – це глибока повага до учня, й водночас уміле поєднання з високою вимогливістю до нього. Учень ніколи не відчуває себе приниженим, що відповідно зніме проблему дитячої та підліткової озлобленості на „увесь світ”. А ще – виховання красою. За Сухомлинським, діти не лише повинні сприймати красу довкілля, а й повинні стати її творцями, зростаючи до професійного рівня. Науковцями доведено, що творча особистість менш агресивна, життя сприймає таким, яким воно є, легше переносить труднощі, проявляє милосердя до тих, хто його потребує. Творчість, фізична витривалість знімає отой сумнозвісний синдром дефіциту уваги, що ним страждає більшість сучасних школярів. Культ слова, культ фізичного гарту, культ матері і Батьківщини є домінуючим у виховному процесі. І такий культ, безумовно, мусить базуватися на принципах добра, краси і радості – тріумфу гуманної педагогіки. Маємо ще один культ Сухомлинського, про який дослідники не говорять – це культ українськості, українського менталітету, який виразно постає в його поезії:

Я був на далекій чужині...

Я був на далекій чужині,
Там небо таке ж голубе,
Та тільки нема Батьківщини,
Нема там, Вітчизно, тебе,

Бо в ріднім краю над землею
Чистіша і глибша блакить.
І сонце Вітчизни моєї
Яскравіше в небі горить.

Я слухав пісні на чужині —
Хороші думки в тих словах,
Але то не крила орлині,
Що є в наших рідних місцях.

Читаючи твори Василя Сухомлинського, ми на кожному кроці стикаємося з культом гуманного виховання дитини. А спадщина педагога є надзвичайно щедрою і багатогранною, а саме: написав понад сорок книжок, 600 статей, 1200 казок та оповідань для дітей. Центральна праця „Серце віддаю дітям” побачила світ 30 мовами світу.

Заглиблюючись в словесне море Сухомлинського, відчуваємо, як педагог вдало об'єднав ідею всебічного розвитку особистості з ідеєю гармонійного розвитку суспільства. Він зацентрував на концепції функціональної єдності людини: душа, дух, тіло. В. Сухомлинський не втомлювався говорити: „Діти повинні жити у світі краси, гри, казки, музики малюнка, фантазії, творчості” [3].

Методика проведення уроку, скажімо, у четвертому класі, в якому заторкуються аксіологічні моделі, учитель може зразково зупинитися на мотивації навчальної діяльності учнів, розглянувши оповідання „Сергійкова квітка”. Спершу вчитель читає оповідання (первинне сприймання). Згодом учні самостійно працюють над текстом:

В. Сухомлинський. СЕРГІЙКОВА КВІТКА.

Сьогодні передостанній день навчання. Четверо хлопчиків прийшли до школи раноранесенько. Посідали під високим дубом і почали хвалитися батьківськими подарунками.

Петро показав хлопцям ніжик. Це був чудовий ніжик з мідною колодочкою, а на колодочці намальований кінь і на ньому вершник.

- Добрий ніжик, – сказали хлопці.
- Це мій ніжик, – похвалився Петро.

Максим показав хлопцям ліхтарик. Такого ліхтарика вони ніколи не бачили. На білій ручці його було вирізьблено дивовижного птаха.

- Добрий ліхтарик, – сказали хлопці.

- Це мій ліхтарик, – похвалився Максим.

Гриць показав металевого соловейка. Доторкнувся до нього губами, подув, і той заспівав.

- Добрий соловейко, – сказали хлопці.

- Це мій соловейко, – похвалився Гриць.

Хлопці чекали: а що ж у кишені Сергійка?

- Ходімо зі мною.

Він повів хлопців у гущавину чагарника й показав квітку. Вона цвіла під кущем акації. Це була прекрасна квітка. На її блакитних пелюстках тремтіли краплини роси, і в кожній краплині горіло по маленькому сонцю.

- Яке диво! – зітхнули хлопці.

- Але ж це не твоя квітка, – сказав Петро. – Ти ж не можеш узяти її з собою...

- А навіщо мені брати квітку з собою? – запитав Сергійко.

- Ти ж не можеш її на щось помінати, – доводив Максим.

- А навіщо мені квітку міняти? – усміхнувся Сергійко.

- Пхе, і я можу сказати: це моя квітка, – мовив Гриць.

- А хіба від цього вона стане гіршою? – здивувався Сергійко.

Після прочитаного тексту учитель звертається до дітей, аби вони пригадали, що ж таке оповідання, як жанр художньої літератури. (Це розповідний прозовий твір про різні випадки з життя людей, тварин, або про природу).

Вчитель звертається до класу, аби діти пригадали оповідання, казки і легенди Сухомлинського, які читали у 2 й 3 класі. („Слід”, „Сьома дочка”, „Я хочу сказати своє слово”, „Горбатенька дівчинка”, „По волосинці”, „Як же все це було без мене?”).

Якщо учні не ознайомлені з автором оповідання, тоді треба сказати, що Сухомлинський 35 років працював вчителем і директором школи на Кіровоградщині. Постійно спостерігав за життям і поведінкою дітей, а потім на основі цих спостережень написав чимало казок-мініатюр, оповідань, легенд. В них автор навчає доброти, щирості, людяності, справедливості.

Далі поставити дітям ряд запитань, на які вони дадуть відповідь. (Чим цікаве це оповідання „Сергійкова квітка”, чому воно вчить, який незвичайний подарунок подарував хлопчик своїм товаришам і до чого закликає автор своїм оповіданням?). Сергійко подарував своїм друзям (Петрові, Максимові Грицю) красу. Чи зрозуміли вони це?

Домашнє завдання.

Скласти свою казку про весняну квіточку.

Цінність класного обговорення за творами Василя Сухомлинського полягає в тому, що учням є можливість зрозуміти вчинки та поведінку героїв, скласти нову ситуацію, де б добро, краса, милосердя посідали центральне місце. Кожна дитина повинна зрозуміти, що казковий пан Добродій працює лише на благо людей. Особливо сьогодні, коли доброта стала чи не найбільшим дефіцитом у довкіллі. І саме тут на допомогу приходять мініатюри Сухомлинського, котрі прищеплюють дітям добрі почуття.

В роботі над словом, словосполученням, реченням доцільно використовувати такі завдання за творами Сухомлинського:

- підібрати декілька спільнокореневих слів;

- ввести частку „не” у зміст мініатюри чи казки;

- знайти слова однакові за звучанням, а різні за значенням тощо.

Казка – засіб виховання і навчання. У праці „Серце віддаю дітям” Сухомлинський писав: „Казка, гра, фантазія, животворне джерело дитячого мислення, благородних почуттів і прагнень... Через казкові образи в свідомість дітей входить слово з його найтоншими відтінками... Під впливом почуттів, що породжені казковими образами, дитина вчиться мислити словами. Діти знаходять велике задоволення у тому, що їхня думка живе у світі казкових образів, в них – перший крок від яскравого, живого, конкретного до абстрактного”.

Текст казок, оповідань-мініатюр Сухомлинського – прекрасний матеріал для формування навичок зв'язного мовлення. Молодші школярі із задоволенням розповідають казки, зберігаючи народні образні вислови та зображувальні засоби (порівняння, епітети), а також прийнятий у казках своєрідний синтаксичний стрій, мовлення, структуру речень, емоційні особливості твору.

У меморіальному музеї у Павлиші, де працював В. О. Сухомлинський, зберігається 80 томів казок, написаних учнями. Видатний вчений вважав, що створення казок – не розвага, а засіб розумового й естетичного розвитку дітей. Навіть афоризми відомого педагога носять виключно виховний потенціал:

- Виховуючи свою дитину, ти виховуєш себе.
 - Справжня любов народжується тільки в серці, що пережило турботи про долю іншої людини.
 - Дитина – дзеркало родини; як у краплі води відбивається сонце, так у дітях відбивається моральна чистота матері і батька.
 - Людина народжується на світ не для того, щоб зникнути безвісною пилінкою. Людина народжується, щоб лишити по собі слід вічний.
 - Любов – це насамперед відповідальність, а потім уже насолода, радість.
 - Людина лише тоді по-справжньому дорожить життям, коли в неї є щось несумірно дорожче за власне життя.
 - Там, де є суворість і вимогливість жінки, дівчини, юнак стає справжнім чоловіком.
- Отже, жанрово-типологічний, системний підхід до прочитання творів В.Сухомлинського дозволяє освоїти основні принципи мови через художнє відображення дійсності засобами образної виразності. В учнів формується чітке уявлення про філологію: рідне слово – мову і літературу – з її специфікою тематики, персонажів, художніх засобів творення слів. Твори В.Сухомлинського не застарілі, а вічні, бо виховання не може зупинитися, як і час. Відтак виховний потенціал творчої спадщини В.Сухомлинського ніколи не втратить актуальності.

Список використаних джерел та літератури:

1. Гришина Р. М. Святкова лінійка, присвячена 80-річчю з дня народження В. О. Сухомлинського / Р. М. Гришина // Все для вчителя. – 1998. – № 17. – С. 37.
2. Деркач В. В. Примножуючи спадщину Павлівського добротворця: Ідеї і традиції В. Сухомлинського продовжують жити у Павлівці / В. В. Деркач // Початкова школа. – 2000. – № 9. – С. 6–7.
3. Сухомлинський Василь. Вічна тополя [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrlit.vn.ua/article/208.html>.
4. Сухомлинський Василь – видатний український педагог // Початкова школа. – 2000. – № 9. – С. 2–5.
5. Сухомлинський Василь. Оповідання. // Світ барвистий, веселковий. – Кам'янець-Подільський : ФОП Сисін О. В, 2011. – С. 236–238.

Анотація

В.П.Мацько

Воспитательный потенциал художественного слова Василия Сухомлинского

Впервые акцентируется внимание на педагогическом, воспитательном значении под углом зрения художественного слова украинского ученого В.Сухомлинского. Ставится во внимание украинскость формирования подрастающего поколения, вкладывание в их сознание принципов доброты, милосердия, патриотизма, любви к природе, красоты родной земли.

Ключевые слова: воспитательный потенциал, художественное слово, рассказ, сказка, методика преподавания урока.

Summary

V.P.Mats'ko

Educational Potential of Artistic Word of Vasyl' Sukhomlyns'kyi

For the first time the attention is paid to the pedagogical, educational meaning on-the-mitre of artistic word of Ukrainian scientist V.Sukhomlyns'kyi. We take into account the Ukrainian way of formation of rising generation, insertion into their minds the principles of kindness, patriotism, love to nature, beauty of native land.

Key words: educational potential, artistic word, story, tale, methods of conducting a lesson.

Дата надходження статті:

„2” вересня 2011 р.

УДК 371.134+371.4 (045)

Л.А.МАШКІНА,

*кандидат педагогічних наук, доцент
(м.Хмельницький)*

Педагогічна спадщина В.О.Сухомлинського у контексті професійної підготовки вихователів дошкільних навчальних закладів

У статті висвітлено інноваційні підходи щодо використання спадщини В.О.Сухомлинського у контексті професійної підготовки вихователів дітей дошкільного віку у вищих навчальних закладах. Показано впровадження інноваційних форм роботи з студентами у процесі використання наукових ідей видатного педагога.

Ключові слова: педагогічна спадщина В.О.Сухомлинського, професійна підготовка, вихователь дошкільного закладу.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Нова доба потребує суспільства, що постійно навчається. Інтернаціоналізація сучасного життя, стрімкий розвиток інформаційних і комунікативних технологій потребують удосконалення систем, які забезпечують здійснення кардинальних змін у вищій школі, спрямованих на підготовку нової генерації фахівців.

Інформаційно-технологічний виклик ХХІ ст. об'єктивно сприяє необхідності широкого